



אופק

ישראל החדשה והטובה

אופק – אגודה שיתופית לניהול הון בע"מ

**נייר עמדה לוועדה להגברת התחרות בשירותים
בנקאיים ופיננסיים נפוצים**

www.ofek.coop

מסמכים אלה הוגשו כנייר עמדה לוועדה להגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים, כחלק מהדיאלוג המתקיים בין אופק לבין משרד האוצר, בנק ישראל ורגולטורים נוספים, ומוציגים לעיון חברי אופק כעדכון על דיאלוג זה בלבד. במסגרת דיאלוג זה מסמכים אלו כוללים עמדות עקרוניות וכלליות בלבד, ועתידיים להשתנות לאורך תהליך ההקמה. אשר על כן, אין לראות באמור במסמכים אלו משום הבטחה, התחייבות או כל מצג אחר מטעם האגודה למוצרים ושירותים, ללוחות זמנים, לעלויות, לרווח, לתשואה עסקית, לכלים, תהליכים, שיטות עבודה או לעקרונות פעולה של האגודה ואלה עתידיים להשתנות מעת לעת.

אופק – אגודה שיתופית לניהול הון בע"מ

נייר עמדה לוועדה להגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים

אופק אגודה שיתופית לניהול הון בע"מ (להלן: "אופק" או "האגודה") פועלת מזה שלוש שנים במטרה להקים מוסד בנקאי קואופרטיבי, בבעלות חבריו ולמענם, כדי להיטיב ולהזיל את השירותים הבנקאיים בישראל למשקי בית, לעסקים קטנים ובינוניים ולקואופרטיבים. האגודה מתכבדת להציג בפני הוועדה להגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים (להלן: "הוועדה") נייר עמדה זה, שהינו סיכום מסקנותיה באשר לדרך להיטיב את השירותים הבנקאיים בישראל, בעקבות חוות דעת של מומחים בינלאומיים והידע הרב שנצבר באגודה בשנות פעולתה¹.

באשר הוועדה ביקשה להגביל את המסמכים שיוגשו לה לעשרה עמודים בלבד, המסמך המוגש הוא בעיקרו תקציר מנהלים בתוספת מספר הערות². נשמח להעמיד לרשות הוועדה מסמכים, הפניות ומקורות מקצועיים מהבנקאות הקואופרטיבית בעולם, באם הדבר יוכל לסייע לפעילות הוועדה.

נציגי האגודה מבקשים להופיע בפני מליאת הוועדה, להציג את עמדתם ולהרחיב בסוגיות השונות, בהתאם למה שימצאו חברי הוועדה לנכון.

¹ נייר עמדה זה נכתב על בסיס עמדות וידע שהתקבלו באופק מאת אנשי בנקאות, אקדמיה, רגולטורים לשעבר, אנשי עסקים, משפטנים, רואי חשבון, אנשי טכנולוגיה, וכן אנשי מקצוע בעלי ניסיון מצטבר של עשרות שנים בתחום הבנקאות הקואופרטיבית ואגודות האשראי בעולם. בנוסף, לאופק ידע שנצבר מאגודות אשראי ובנקים קואופרטיבים בעולם (בעיקר מארה"ב ומאירופה). לאופק למעלה מ- 3,700 חברים אשר רכשו מניית חברות בעלות של 3,000 ש.כ. כ-45,000 הגדירו עצמם כתומכים באופק וכמי שמעוניינים לקבל מידע ממנה באופן שוטף. קשר זה עם הציבור הישראלי בנושא הקמת בנק בבעלות לקוחותיו הינו ייחודי ומקנה לאופק ראייה מעמיקה בנוגע לצרכי הציבור ושאיפותיו בהקשר הנדון במסמך זה.

² רוב ההערות לענין המתווה להקמת אגודות בנקאיות מפורטות במסמך שהוגש לבנק ישראל על ידי אופק בתגובה על טיוטת המתווה ביולי 2014.

הגברת התחרות – גיוון השחקנים

השוק הישראלי קטן ומוגבלת בו האפשרות לייצר שוק חופשי תחרותי. לשם יצירת תחרות הקמת בנקים מסחריים נוספים, ספק אם תייצר שינוי של ממש. הדרך ליצירת תחרות אפקטיבית היא באמצעות גיוון המערכת הפיננסית ועידוד הקמת גופים, אשר בסיס הפעילות שלהם שונה ואינם פועלים רק למקסום רווחיהם. גופים הפועלים במודל של פעילות פיננסית קואופרטיבית, בהם לקוחות השירותים הם חברי הקואופרטיב ובעליו - הפועלים ללא כוונת רווח, שלהם שליחות חברתית של פיתוח מקומי וקהילתי – הם מפתח ליצירת השינוי הנדרש. ישראל צריכה להתקדם לקראת העולם המערבי, בו כ-25% מהמוסדות הפיננסיים הם קואופרטיביים - גופים הפועלים באיזון, ביציבות ובאחריות למתן שירותים פיננסיים יעילים והוגנים, לזקוקים להם ביותר: משקי בית, עסקים קטנים, פריפריה ומרכז, מעמד בינוני ומעמד נמוך.

אופק מבקשת לפעול בשוק האשראי הן באופן ישיר במתן אשראי צרכני והן באמצעות שיתופי פעולה רב-תרבותיים עם קהילות וגופים נוספים אשר יפעלו באמצעות אופק. בשלוש השנים האחרונות אופק פעלה אל מול משרד האוצר ובנק ישראל במטרה לקדם את האסדרה הנדרשת למתן שירותים פיננסיים על ידי אגודות שיתופיות. כיום הצורך המרכזי הוא בהסרת חסמים, כך שניתן יהיה להתחיל באופן מיידי להתחיל לספק שירותים פיננסיים וכן בהתווית מדיניות ושינויים רגולטוריים בצידה, כך שניתן יהיה להביא להתפתחות הדרגתית של מוסדות פיננסיים מסוג זה לכדי פעילות בנקאית בהיקף מלא.

נייר עמדה זה מכיל הערות, הארות והצעות משני סוגים:

הראשון, עניינו בחסמים שיש להסיר ובתמריצים שיש לתת על מנת לאפשר לאגודות שיתופיות לפעול באופן מיידי כשחקנים חברתיים בשוק האשראי. השני, עוסק בהצגת השינויים הנדרשים על מנת לאפשר לשחקנים חדשים אלו להרחיב את פעילותם, באופן הדרגתי, לכדי אגודות בנקאיות ובנקים קואופרטיביים בהיקף פעילות מלא.

א. החסמים שיש להסיר לשם מתן שירותים פיננסיים על ידי קואופרטיביים

1. **הסרת חוסר בהירות רגולטורי**: באופן מסורתי אגודות שיתופיות לאשראי וחסכון מספקות לחבריהן מכשירי חסכון ואשראי במסגרת פקודת האגודות השיתופיות ולא במסגרת חוק הבנקאות (רישוי). קיים חוסר בהירות בין הרגולטורים השונים – רשם האגודות השיתופיות

והמפקח על הבנקים - באשר לאפשרות של אגודות אשראי וחסכון לפעול כאמור, בלא אישור המפקח על הבנקים. נדרשת הבהרה לפיה אגודות כאמור אינן זקוקות לאישור נוסף להתחלת פעילות זולת אישור רשם האגודות השיתופיות להקמתן ופיקוחו על התנהלותן בהתאם לתקנון.

2. הסרת החסם של גיוס הון ראשוני בסכום גדול טרם מתן שירותים :

- הכרה באפשרות של התפתחות מדורגת, מתוך השירותים שאינם זקוקים לאישור, אל שירותים שמצריכים הון מינימלי ואל שירותים הדורשים הון רב יותר.
- העמדת ערבות מדינה להבטחת כספי המשקיעים.
- העמדת ערבות מדינה בהיקף של 75% מההשקעה הנדרשת לשם גיוס הון חברתי – להקצאת אשראי חברתי באופן מידי.

2. הסרת חסם המערכת הטכנולוגית

לשם התחלת פעילות מחוייבת הקמתה של מערכת טכנולוגית בסיסית, אך מבוססת טכנולוגיות חדשות (אינטרנט) והמותאמת לסיבת העבודה בישראל (דוגמת ממשקים לשב"א, מס"ד וכד'). על המערכת להוות מחד – בסיס לעבודה הנדרשת בשלב המידי ומאידך – תשתית מתאימה לעבודה מתכונת המלאה של הבנק. עלות המערכת מוערך בעשרות מליוני ₪. לשם קידום המוסדות החדשים מן הראוי כי יוקצה תקציב מדינה, לצורך הקמת פלטפורמה טכנולוגית שתוכל לשמש את ההתארגנויות החדשות.

4. התאמות מיסוי :

- הכרה בפעילות של העמדת הון לצורך הקצאת אשראי חברתי כמטרה ציבורית המקנה פטור ממס כאמור בסעיף 9(2) לפקודת מס הכנסה, בדומה לסעיף 501(14)(c) לקוד המס האמריקאי ;
- הכרה באופק כמוסד ציבורי לעניין סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה ;
- הכרה ברכישת מניית חבר באגודה כהוצאה מוכרת לצרכי מס - על מנת לתמרץ יחידים ועסקים קטנים להעמיד הון לצורך הקמת אגודות אשראי לשם הקצאת האשראי החברתי. (תוספת לסעיף 20(א)(4) לפקודת מס הכנסה.

5. הסדרים בין – בנקאיים הקיימים - הבטחת נגישות המוסדות החדשים

יש להבטיח שילובן של אגודות בנקאיות בהסדרים הבין-בנקאיים, כגון שב"א ומס"ב. משמעות הבטחת השילוב היא הסדרה גם של רמת המחירים שייגבו גופים אלה, המצויים

בשליטת הבנקים, מהאגודות הבנקאיות. במצב בו יוכלו גופים מונופוליסטיים אלה לגבות כל מחיר מאגודות בנקאיות, עלולה ההנחיה לתת לאגודות בנקאיות שירותים – להפוך לכלי ריק, שכן לא מן הנמנע שיוצעו, אמנם, שירותים, אך במחירים שלא ניתן יהיה לעמוד בהם. מוצע לאפשר נגישות להסדרים האמורים, באופן מדורג: תחילה ללא תשלום ובהמשך לקבוע תעריף תקופתי קבוע או מותנה בהיקף פעולות. בנוסף יש להסדיר נגישות פתוחה וחופשית של שחקנים חדשים למידע טכני אודות מערכות התקשורת והפרוטוקולים בהסדרים הבין-בנקאיים ולחייב את הגורמים השונים לשתף פעולה עם המוסדות החדשים, לרבות תיאומים טכניים, בדיקות וביצוע מבחני קבלה לממשקים שידרשו, בלוחות זמנים סבירים, כך שהפעלת הבנק בפועל לא תעוכב על ידי גורמים בעלי ענין.

ב. מדיניות ורגולציה לשם פיתוח ארוך טווח של אלטרנטיבות בנקאיות קואופרטיביות

ביום 5 במאי 2015 פרסם המפקח על הבנקים מסמך שכותרתו "תהליך רישוי והקמת אגודות בנקאיות בישראל" (להלן: "תהליך הרישוי הקיים"). בתהליך הרישוי הקיים נערכו מספר תיקונים חשובים לעומת הטיוטא שפורסמה שנה קודם לכן אולם עדין כלולים בו חסמים אשר קיים חשש ממשי שבמקום לייצר הגנות יביאו למניעת הקמתם של מוסדות פיננסיים קואופרטיבים. **כמו כן, לא די בכך שהמדינה תאפשר את קיומו של בנק בעל חזון חברתי, אלא עליה לסייע באופן אקטיבי להקמתו ולפעולתו למען קיומה של חברה וכלכלה הוגנות בישראל. בתחום זה השינויים הנדרשים:**

1. הון עצמי מינימאלי

דרישת הון עצמי מינימאלי, טרם הקמה ולאחר הוצאות בסך 75 מיליון ש"ח, הינה דרישה גבוהה ביותר, אינה מידתית לסל המוצרים והשירותים בהם עוסקת טיוטת המתווה וחורגת במאות אחוזים מהמקובל בעולם. יש לאפשר תהליך מדורג בהיצע המוצרים הבנקאיים ולהתאים למוצרים הבנקאיים ולסיכון הפעילות את דרישות ההון. כמו כן, יש להכיר **בעלויות מערכות המחשוב (ליבה) כחלק מההון, בדומה לאופי החישוב ביתר המערכת הבנקאית.**

2. שינוי אופן גיוס ההון העצמי הדרוש

במודל הרישוי הקיים יש לגייס את כל ההון ממכירת מניות לחברי האגודה בלבד – יחידים ועסקים קטנים. בהיותו של המודל אגודה בנקאית ללא כוונת רווח מוצע **לאפשר לגייס לפרק זמן מוגבל השקעות הוניות מחברי האגודה, מאגודות שיתופיות אחרות וממשקיעים חברתיים ולאגס את השקעתם בקרן המיועדת לגיוס ההון הדרוש להקמת אופק (להלן: "קרן**

להקמת אופק). משקיעים אלה ישמשו כמשקיעי הזנק חברתיים (Enablers) ויצאו מהשקעתם עם התבססות האגודה הבנקאית.

3. **תעודת זהות בנקאית ומערכת דירוג אשראי**

יש ליישם במהירות את המלצת הוועדה לשיפור המערכת לשיתוף בנתוני אשראי ולאפשר את הגישה אליה לכל גוף העוסק במתן אשראי.

4. **קידום השירות האינטרנטי**

נדרש לעדכן את הוראות בנק ישראל לתמיכה במתן שירות אינטרנטי בכל תחומי הפעילות, כמקובל בעולם ובמקרים בהם הכרחי מגע עם לקוח - לאפשר אספקת שירותים מסוימים מחוץ לכתלי הבנק. בין היתר יש להסיר המגבלות לעבודה במיקור חוץ ולעבודה בענן; יש לצמצם את הדרישות לבקורות באמצעות הפרדת תפקידים (מיזו פונקציות ומימוש בבקורות מפצות) אפשרות לשימוש ברכיבי קוד ויישומים שפותחו בסביבה הפתוחה תוך מתן הגנות אבטחת מידע הנדרשות על ידי הרגולציה, אפשרות שימוש בחתימה דיגיטלית, ואפשרות לעבודת הבנקאים מחוץ לכתלי הבנק. (מסמך מפורט בענין זה הוגש לבנק ישראל ביום 12.1.2014).

5. **אישור שימוש במונח "בנק" ו"בנק (בהקמה)"**

הביטוי "אגודה בנקאית" המופיע ברישוי הקיים, הוא מונח שעלול להקשות ולעורר חששות בציבור.

6. **ממשל תאגידי קואופרטיבי**

יש להתאים את הרישוי הקיים לעקרונות הממשל התאגידי של פעילות הבנקאות הקואופרטיבית בעולם, להמנע מהתערבות במהלכים הדמוקרטיים של הקואופרטיב בדרכי בחירת הדירקטוריון ומהשפעה על החברים בו.

7. **המנעות מהגבלות שאינן הכרחיות**

ברישוי הקיים הוצבו מיגבלות המהוות התערבות בלתי סבירה בחופש הפעולה התאגידי, בהן, מיגבלה דרקונית על תגמול חברי דירקטוריון; הגבלת סוג המצטרפים לאגודה לאנשים פרטיים ולעסקים קטנים ובינוניים, תוך מניעת הצטרפות של תאגידיים קואופרטיביים גדולים; מיגבלה המגדירה מכנה משותף של חברים וכיו"ב – מדובר במיגבלות שאינן

מוצדקות מסיבות של יציבות או הגנה על החברים ועל כן אינן סבירות ויש בהן משום פגיעה בחופש ההתאגדות ועל כן יש להביא לביטולן.

הערות נוספות

אחת הבעיות המרכזיות במשק הישראלי היא נגישות מוגבלת לאשראי [מחיר סביר]. נגישות מוגבלת זו פוגעת במספר סקטורים באופן עיקרי ובמיוחד במשקי בית ובמגזר העסקים הקטנים, וכן באוכלוסיות הנמצאות בפריפריה חברתית או הגיאוגרפית של ישראל: המגזר הערבי, המגזר החרדי ואוכלוסיות מודרות נוספות. מרכז המחקר והמידע של הכנסת מצא כי "גישה מוגבלת לאשראי... עשויה לפגוע ביכולת ההישרדות של העסקים. מחסור בהשקעות עשוי להשפיע על יכולתם לצמוח ולהתפתח וכן לפגוע ברמת הפרייון והתפוקה שלהם".

על המערכת הפיננסית לתמוך בתהליכים חברתיים ולקדם את אתגרי המשק הישראלי על המורכבות הרב תרבותית שבו ועל חוסר השוויון הקיים בו. או במילותיה של נגידת בנק ישראל, ד"ר קרנית פלוג בדיון על אתגרי המשק: "[יש] לעודד צמיחה מכלילה ובת קיימא, המשלבת אוכלוסיות בעלות שיעור השתתפות נמוך, תוך עליה בהון האנושי ובכושר ההשתכרות שלהן ועלייה בפרייון".

אף נשיא המדינה, ראובן (רובי) ריבלין, התייחס לאתגר זה בדבריו בכנס הרצליה, כאשר תיאר "סדר ישראלי חדש" של שינוי מהותי בדמוגרפיה וברב-תרבותיות הישראלית: "הסדר הישראלי החדש, איננו הבחנה סוציולוגית יצירתית, אלא מציאות בעלת השלכות מרחיקות לכת, על החוסן הלאומי של מדינת ישראל – על עתיד כולנו. כלכלית, המציאות הנוכחית אינה ברת קיימא".

שינויים אלו צריכים לזכות לתמיכה מצד גופי האסדרה ולבוא לידי ביטוי בשינויים גם באופן הפעילות של המערכת הפיננסית בישראל. אופק מזהה שתי מגמות היכולות לשמש כמנוע למהלך לאומי-חברתי זה: האחת, רצון וציפייה לפעילות פיננסית 'מכלילה' (inclusion), בעלת מטרות חברתיות רחבות, בדומה למודלים של מוסדות פיננסיים הפועלים לפיתוח כלכלי של קהילות, הפועלים בהצלחה רבה בעולם המערבי; והשנייה, הנכונות להשתתפות ב-'הון חברתי', אשר יגויס מהציבור הישראלי, מחברי האגודה, ממשקיעים חברתיים ומתאגידים המקדמים מטרות חברתיות. 'הון חברתי' זה יכול לשמש כמסגרת סולידרית וקרן ערביות לאשראי חברתי אשר יוקצה לחברי האגודה ולהרחבת הנגישות לאשראי לאוכלוסיות מכלל הציבור הישראלי.

המודל המדורג

המתווה הרגולטורי שהוצג על ידי בנק ישראל קובע מודל דיכוטומי של הקמת מיזמים פיננסיים – תנאי סף קשיחים לפעילות מוגדרת של מה שמכונה "אגודה בנקאית" והגדרה עמומה, בלא אמירה מפורשת באשר לדרישות וללא יעד זמנים ל"אגודה זעירה".

אגודות הלוואה וחיסכון, הנותנות מענה לחבריהן בלבד, פעלו בישראל עד שנות השישים. אגודות אשראי קטנות פועלות בארה"ב תחת ענף פיקוח נפרד ומאפשרות הקמה מהירה של מוסדות פיננסיים זעירים, בלא צורך בהון עצמי ראשוני, תוך קבלת אישור להיקף שירותים כפונקציה של מספר חברים והיקף ההון המושקע.

אגודות אשראי מוקמות בקלות, מתאחדות בקלות וגם נסגרות בקלות. היקף השירותים המצומצם של אגודות קטנות וההסתמכות על פקדונות מאפשר גמישות גם בסגירה, בלא הפסדים לחברים. בישראל היום, אין קריטריונים להפעלת "אגודת אשראי" או "אגודה זעירה". אגודות שיתופיות, על סיווגיהן השונים, נותנות הלוואות לחברים, אולם לא ברור האם כל היקף פעילות של אגודת אשראי דורש אישור של המפקח על הבנקים, או שניתן להפעיל אגודות אשראי בהיקף מצומצם, תחת הביקורת של רשם האגודות השיתופיות בלבד. משיחות שנערכו, נדמה כי אין הסכמה בין הרגולטורים בנושא זה.

אין ספק, כי קיים צימאון ציבורי לאלטרנטיבה בנקאית, יחד עם זאת, הדרישה מציבור גדול לשלם עבור הרעיון של יצירת אלטרנטיבה, טרם ידיעה כי ניתן יהיה להפעיל הלכה למעשה מוסד פיננסי, היא דרישה לא מידתית, אשר מסכלת את הקמת אלטרנטיבות כאמור. מוצע לייצר מודל מדורג, בדומה לקיים בארה"ב, אשר מאפשר התחלת פעילות, בתחומים ברורים, בלא דרישת הון עצמי, או דרישה מינימלית - בהתאם להיקף הפקדונות ולאפשר הרחבת תחומי הפעילות, בהתאם לגידול במספר החברים ובהיקף הפקדונות.

מודל מדורג מאפשר יצירת איזון בין הצורך ביציבות לבין הצורך במתן אלטרנטיבות לציבור בלוח זמנים סביר³. הוא גם יאפשר פתיחה ממשית של השוק למספר שחקנים במקום המתווה הנוכחי אשר דרישות ההון בו מבטיחות שלא יוקם יותר ממוסד אחד, אם בכלל.

³ לעניין זה חשוב לציין את האיתנות הפיננסית שהוכיחו הבנקים הקואופרטיבים בזמן המשבר הכלכלי האחרון (עת בנקים מסחריים גדולים קרסו והולאמו):

(א) באירופה לאחר המשבר, רובם הגדול של הבנקים הקואופרטיבים שמרו על יחסי הלימות הון (Tier 1 ratios) גבוהים מהנדרש באותה עת (8%). ההסבר המחקרי לכך הינו כי בנקים קואופרטיבים היו ממוקדים בפעילות קמעונאית והוסיפו את רווחיהם לעודפים, בעוד בנקים מסחריים רגילים עסקו בפעילויות שונות (לא רק קמעונאות) וחילקו את רווחיהם לבעלי המניות. מחקרים מראים כי בין השנים 2002 – 2007 יחסי ההון (Tier 1 ratios) של בנקים קואופרטיבים עמדו על 9.2% בהשוואה ליחס של 8.4% בבנקים הרגילים. כלומר, הבנקים הקואופרטיבים נכנסו למשבר הפיננסי חזקים יותר מאשר הבנקים הרגילים. בשנת 2009, בעיצומו של המשבר הפיננסי, דירוג הבנקים הקואופרטיביים באירופה היה עדיין טוב A – ומעלה, כאשר הבנק ההולנדי רבובנק זכה לתואר

הקלה רגולטורית והסתמכות על מודלים הידועים בעולם ופועלים מזה למעלה ממאה שנה בהצלחה ותוך הגנה מירבית על החברים-הלקוחות תאפשר הצגת אלטרנטיבות שונות, שיתנו פתרונות לקבוצות שונות באוכלוסייה, בפתרון קשיים קונקרטיים הקיימים היום.

המודל המדורג יאפשר למיזמים קטנים כאמור, לפעול תוך שיתוף פעולה, ולהתאחד בעתיד, תוך עמידה בדרישות הרגולטוריות באופן שיאפשר הצבת אלטרנטיבה לשירותים בהיקף גדל והולך, עד למתן מלוא השירותים הבנקאיים, על ידי בנק הפועל אך לשם קידום המטרות של חבריו, בלא רווחים לבעלי מניות.

מודל בנקאי קואופרטיבי – בעלות חברים ומחוייבות אתית

המתבונן על המערכת הבנקאית בישראל כיום רואה מערכת שכל השחקנים בה פועלים למטרת רווח בלבד. פעילות למטרת רווח מתאפיינת בניגוד אינטרסים כאשר הבנק כחברה בע"מ שואף להשיא את רווחיו ואת התשואה על ההון לבעלי מניותיו וזאת על פני אינטרס הלקוחות למוצרים בעלות נמוכה ולשירותים המותאמים לצרכיהם. משום כך שירותיו השונים – הן השירותים הבנקאיים הבסיסיים והן האשראי הניתן על ידו מתומחרים באופן שניב **לבנק רווח מירבי**.

מטרתנו היא להציע מודל אחר: מוסד פיננסי לפעילות כלכלית-חברתית, בבעלות חבריו שהם לקוחותיו, כמקובל בעולם. מוסד שאינו פועל להשאת רווחים לבעלי המניות אלא **לטובת חבריו ולמען הגשמת מטרות חברתיות ואתיות שיקבעו בתקנונו**. בנקים קואופרטיביים, נפוצים מאד במדינות המפותחות, ומתווים סף של שירותים ועלויות.

בנוסף, מוסד פיננסי המקדם השקעות חברתיות ואתיות, מציע למשקיעים בו יכולת בחירה לייעוד השימוש בכספם ובכך לאפשר להם לקדם מטרות חברתיות וסביבתיות שחשובות לליבם. כפועל יוצא מכך מוסד זה רואה לעצמו מטרה לשקיפות מירבית באופן השימוש בכספי המשקיעים - "כאן אתה יודע איפה הכסף שלך".

גופים פיננסיים בעלי מחוייבות חברתית ואתית פועלים במדינות רבות על-פי רגולציה המיוחדת להם - המעודדת ומתמרצת את קיומם.

אחד הבנקים היציבים ביותר בעולם, עם דירוג AAA. זאת ועוד, רווחיות הבנקים הקואופרטיביים הייתה נמוכה מזו של הבנקים הרגילים, משום שהבנקים הקואופרטיביים שמרו על הון ליבה גבוה מזה של הבנקים המסחריים ומינוף נמוך יותר, דבר שהפך אותם למסוכנים פחות.

גם שיעור ההפסדים שספגו הבנקים הקואופרטיביים באירופה במשבר הפיננסי האחרון (7%) היה נמוך באופן משמעותי מחלקם היחסי הממוצע בשוק (20%).

(ב) איגודי האשראי אף הם הראו צמיחה במהלך המשבר הפיננסי ולאחריו, בין השנים 2007 – 2010, במונחי פקדונות, אשראי, זרבות, נכסים, חברים וחדירה לשוק.

(ג) למעלה מהנדרש נציין, כי על פי התיאוריה הבנקאית המוכרת לנו, דווקא המצב הנוכחי של מיעוט שחקנים גדולים מאד הוא המסוכן והמסכן את המשק אף אם נאמץ את הנחת "גדולים מכדי ליפול".

אחד העקרונות של התנועה הקואופרטיבית הוא **שיתוף פעולה בין קואופרטיבים**. המתווה הקיים מאפשר חברות באגודה בנקאית רק לאנשים פרטיים, ולעסקים קטנים ובינוניים, בעוד שאחד הכוחות המשמעותיים שיכולים להיות לבנקאות קואופרטיבית בישראל הוא דוקא בשיתוף הפעולה עם כוחות קואופרטיביים חזקים, אשר כחלק מרציונל פעולתם, ירצו להיות חלק מפעילות של בנק קואופרטיבי. הרציונל של המיגבלה ברור – בנק ישראל אינו מעוניין בבנק נוסף שפועל לטובת עסקים גדולים ובעלי הון על חשבון הציבור – וטוב שכך, אולם המיגבלה צריכה להיות מנוסחת בהתייחס לאופי העסק ולא בהכרח לגודלו.

אנו רואים חשיבות רבה, בהסרת המיגבלה של הצטרפות אגודות שיתופיות כחברות בבנק, גם אם סך פעולתן מגיע לכדי הגדרתן כ"עסק גדול", כך שניתן יהיה להיטיב את התנאים ואת השירות לטובת כלל החברים.

מבנה דמוקרטי

מרכיב מרכזי בפעילות בנקים קואופרטיביים הוא המבנה הדמוקרטי, ייצוג החברים והפעלת השירותים בהתאמה מקסימלית לצרכי החברים.

המבנה המוצע לאגודות בנקאיות מורכב שני גופים מנהלים, כנהוג בבנקים בישראל ובבנקים קואופרטיבים בעולם – הנהלה מקצועית ובדירקטוריון, אולם בעוד שבעולם, תפקידו של הדירקטוריון לאזן את ההנהלה המקצועית, הרי שבמתווה המוצע, גם בדירקטוריון ישבו אנשי מקצוע.

באשר לא קיים בישראל בנק קואופרטיבי, מיגבלה זו תחייב הכנסתם של בנקאים מהמערכת הקיימת אל תוך האלטרנטיבה הפיננסית הקואופרטיבית, ובאשר בני אדם אינם יכולים לשנות את דרך מחשבתם ביום אחד, מדובר בפגיעה קשה. המודלים השונים בעולם נעים בין איסור על בנקאים לשבת בדירקטוריונים של בנקים קואופרטיבים (ראבו-בנק) ועד מודלים בהם יו"ר הדירקטוריון חייב להיות בעל השכלה רלבנטית (המודל המוצע לאגודות אשראי באנגליה) בשום מקרה אין חיוב שכל חברי הדירקטוריון יהיו בעלי השכלה רלבנטית, באשר הערך המוסף הקואופרטיבי מגיע, בין היתר, מייצוג עמדות החברים בדרג הדירקטוריון.

לא אך זאת, אלא שבנק ישראל רוצה להתערב אופן גס במהלך הבחירות ולייצר תהליך בו הלכה למעשה הוא בוחר את המועמדים ומתוכם בחירת החברים היא מינימלית (אימוץ מודל בחירת דירקטורים בבנק ללא גרעין שליטה). אין כל הצדקה לתהליך כזה בארגון דמוקרטי. בנק ישראל חייב להגביל עצמו להגנה על החברים ולהמנע מנסיון להכתיב להתארגנות כיצד לפעול.

בענין דומה, מוצע להגביל את שכר הדירקטורים לסכום סמלי. מדובר בהתערבות בלתי סבירה. מוסד כל גוף צריך להחליט מהו המודל המתאים לו. ככלל, קביעה באשר לשכר סמלי, תביא או להשתתפות

חלקית ומוגבלת של חברי הדירקטוריון, בעוד שהאינטרס של החברים ושל האגודה הוא שהדירקטוריון יהיה פעיל ככל הניתן ויפעל באופן מירבי לייצג את עמדותיהם ורצונותיהם של חברי האגודה.

מוצע, כי ההתערבות בהתנהלות הדמוקרטיה, תהיה מינימלית, באופן שיבטיח את הייצוגיות ההולמת של החברים ואת זכויותיהם בלבד.

גיוס הון לשם הקמת בנק קואופרטיבי

בנוסף למודל המדורג, מוצע לתקן את הרגולציה, כך שתאפשר פתיחת שערים לצורך גיוס הון. תהליך הרישוי הקיים מגדיר מסגרת נוקשה ובלתי אפשרית לאופן גיוס ההון ולמתווה הקמת הבנק: ראשית על המבקש להקים אגודה בנקאית לצורך לשורותיה כ-30,000 עד 50,000 חברים שהם משקי בית ועסקים קטנים, בטרם הוקם הבנק ואף בטרם ניתנה לחברים וודאות בהקמתו. מאותם חברים יש לגייס באמצעות מכירת מניות חברות שוות ערך, כ-100 עד 150 מיליון ₪. רק אז, ולאחר קבלת האישורים המתאימים, ניתן להתחיל בהקמת הבנק ולספק את השירותים הראשוניים לציבור החברים לאחר כשנתיים.

מוצע לאפשר מודל גיוס הון חדשני הכולל השקעות של משקיעים חברתיים מסוגים שונים במגוון דרכים, ולא רק 'יחידים בשר ודם'. המודל המוצע הוא מודל משולב של אגודה שיתופית הפועלת באמצעות קהילות של בעלי מניות ומשקיעים - למטרות שיתופיות וחברתיות. בין המשקיעים הראשוניים של האגודה מוצע לאפשר למשקיעים פילנתרופיים ולמשקיעים של השקעות חברתיות מהארץ ומחו"ל, שישקיעו סכומים גבוהים בשלב הראשון - כיוזמים - **באמצעות קרן השקעות מיוחדת או במישרין** - על מנת לאפשר את פעילותו של הבנק בהיקפים משמעותיים כבר משלב התחלתי. מטרת ההשקעה של משקיעים חברתיים אלה היא להניח את הבסיס להון הנדרש לפעולתו של הבנק מבלי להמתין לצורך כך לגיוס חברים בהיקף הנדרש למגבלת ההון שתיקבע, בין היתר לאור הערות נוספות ואחרות בסוגיה זו.

המודל המוצע מורכב מכך שקרן השקעות מיוחדת תאגם משקיעים חברתיים ופילנתרופיים לצורכי גיוס ההון הראשוני לבנק (Enablers) ותעמיד את ההון הנדרש לפתיחתו והפעלתו של הבנק עד לגיוס ההון על ידי הצטרפות של החברים החדשים.